

19.9.2007

Dnro 1815/4/06

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Mikko Sarja

EDUNVALVOJAN MÄÄRÄÄMINEN

1 KANTELU

Kantelija pyysi 30.5.2006 saapuneessa kirjeessään oikeusasiamiestä tutkimaan Raahen maistraatin (nykyisin Pohjois-Pohjanmaan maistraatin Raahen yksikkö) menettelyä edunvalvojan määräämistä ja lupa-asian käsittelyä koskevassa asiassa. Kantelijan mukaan hänen äitinsä oli määrätty edunvalvontaan hätäisesti kantelijan tahto sivuuttaen. Hän katsoi myös kunniaansa loukatun, kun hänestä oli asiaa käsiteltäessä pyydetty lääkärinlausuntoa. Vielä kantelija piti erään lupa-asian käsittelyn kestoa liian pitkänä.

---

3 RATKAISU

3.1 Edunvalvojan määräämismenettely

Maistraatin selvityksessä on selostettu yksityiskohtaisesti edunvalvojan määräämismenettelyn vaiheet. Asia oli tullut maistraatissa vireille kantelijan hakemuksesta, jonka johdosta maistraatti oli ryhtynyt selvittämään asiaa hankkimalla muun muassa lääkärinlausunnon ja kuulemalla läheisiä. Maistraatin selvityksessä myönnettiin, että lääkärinlausuntoa oli erehdyksessä pyydetty kantelijan nimellä ja että kantelijan otettua maistraattiin yhteyttä virhe oli korjattu välittömästi. Maistraatin päällikkö oli pahoitellut erehdystä jo aiemmin suoraan kantelijalle ja nyt vielä erikseen maistraatin puolesta antamassaan selvityksessä.

Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä on turvattu. Saman lain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsiteltyksi viranomaisessa asianmukaisesti.

Holhoustoimilain 90 §:n 1 momentin mukaan muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksikkö ja terveydenhuollon ammattihenkilö ovat salassapitosäännösten estämättä velvollisia pyynnöstä antamaan holhousviranomaiselle ne tiedot ja selvitykset, jotka ovat tarpeen vireillä olevan asian ratkaisemiseksi. Saman pykälän 2 momentin mukaan holhousviranomaisen voi pyytää kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon

toimielimeltä lausunnon, jos selvityksen saaminen asianomaisen olosuhteista on tarpeen holhoustoimilaissa tarkoitettussa asiassa. Holhoustoimilakia koskevan hallituksen esityksen mukaan edellä todetun sääntelyn tarkoitus on turvata holhousviranomaiselle mahdollisuus luoda edellytykset sille, että edunvalvontaa koskevat ratkaisut voidaan perustaa oikeaan tietoon (HE 146/1998 vp, s. 71).

Totean ensinnäkin, että jo edunvalvonnan tarpeen selvittäminen, jota varten maistraatilla on edellä mainittu salassapitosäännökset sivuuttava tiedonsaantioikeus, merkitsee puuttumista henkilön perusoikeuksien ytimeen, koska tässä yhteydessä viranomaiset ryhtyvät – usein ulkopuolisen ilmoituksen tai hakemuksen perusteella – selvittämään henkilön itsemääräämisoikeuden ja yksityisyyden suojan piiriin kuuluvia asioita, kuten hänen terveydentilaansa, asumisolosuhteitaan yms.

Tästä lähtökohdasta seuraa asian käsittelylle erityinen huolellisuuden vaatimus, jota ei nyt puheena olevassa asiassa ollut kuitenkaan täytetty, kun lääkärinlausunto oli aluksi pyydetty hakemuksen jättäneestä kantelijasta eikä hänen äidistään, jolle kantelija oli hakemuksessaan pyytänyt edunvalvojan määräämistä. Jo se, että kantelijalle oli maistraatin virheen johdosta lähetetty pyyntö saapua lääkärin tutkittavaksi ilman, että kyse olisi ollut hänen edunvalvontansa tarpeen selvittämisestä, oli mielestäni merkinnyt hänen perusoikeutensa suojattuun itsemääräämisoikeuteensa ja yksityisyytensä puuttumista ilman laillista perustetta.

Maistraatin menettelyn moitittavuuden arvioinnissa olen kuitenkin ottanut huomioon sen, että virhe oli maistraatin toimenpitein välittömästi korjattu kantelijan saatua kutsun tutkimukseen ja otettua heti sen johdosta yhteyttä maistraattiin ilman, että hän olisi tosiasiallisesti osallistunut tai muutoin altistunut puheena olevaan tutkimukseen. Tämän vuoksi ja kun maistraatin päällikkö oli jo pahoitellut tapahtunutta kantelijalle, en katso oikeudellisesti perustelluksi ryhtyä muihin toimenpiteisiin kuin että saatan maistraatin tietoon käsitykseni sen menettelyn virheellisyydestä sekä kiinnitän sen huomiota vastaisen varalle hakemusten huolelliseen käsittelemiseen asiaan osallisten itsemääräämisoikeuden ja yksityisyyden kunnioittamisen turvaamiseksi.

Mitä muutoin tulee edunvalvojan määräämistä koskeneen asian käsittelyyn maistraatissa, katson saamaani selvityksen perusteella ja siihen viitaten, ettei asiassa ole ilmennyt lainvastaista menettelyä eikä velvollisuuden laiminlyöntiä.

3.2

Lupa-asian käsittely

Perustuslain 21 §:n 1 momentin ja hallintolain 23 §:n 1 momentin nojalla jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi ilman aiheetonta viivytystä.

Kantelussa tarkoitetuissa hakemuksissa oli ollut kyse holhoustoimilain 34 §:n 9 kohdan mukaisista lupahakemuksista ositukseen ja perinnönjakoon. Asia oli ollut vireillä erikseen lesken ja alaikäisten lasten osalta, mutta hakemukset oli kuitenkin käsitelty yhdessä.

Alaikäisten lasten osalta hakemus oli ensi kerran tullut vireille 19.12.2005, mutta se oli 17.1.2006 jätetty tutkittavaksi ottamatta eturistiriidan vuoksi. Jo tätä ennen hakijaa oli kuitenkin informoitu eturistiriidan olemassaolosta ja tarpeesta hakea edunvalvojan sijaista.

Hakemus edunvalvojan sijaisen määräämiseksi oli tullut vireille 11.1.2006, ja hakemuksen täydennyspyynnön ja täydennyksen saapumisen jälkeen edunvalvojan sijainen oli määrätty 3.2.2006. Tämän jälkeen edunvalvojan sijainen oli 9.2.2006 toimittanut alaikäisten lasten puolesta maistraattiin edellä tarkoitetun lupahakemuksen. Hakemukset oli hyväksytty 12.5.2006 annetulla päätöksellä.

Lesken osalta lupa-asia oli tullut vireille 23.12.2005, joten käsittelyaika oli ollut vajaat viisi kuukautta. Alaikäisten lasten osalta arvioinnin kohteena oleva käsittelyaika puolestaan oli lähtenyt kulumaan siitä lukien, kun toimivaltainen edunvalvojan sijainen oli toimittanut hakemuksen maistraattiin, eli 9.2.2006. Näin ollen tältä osin käsittelyaika oli ollut noin kolme kuukautta.

Käsitykseni mukaan asiassa oli sinänsä ollut olemassa hallintolain 25 §:n mukaisesti edellytykset hakemusten yhdessä käsittelemiseen, koska ne olivat liittyneet samaan ositus- ja perinnönjakokirjaan ja asiakirjanäyttöön sekä näiden oikeudelliseen arviointiin.

Asian käsittelyn vaiheet on selostettu yksityiskohtaisesti maistraatin selvityksessä. Tiivistäen voidaan todeta, että ennen päätöksen tekemistä alaikäisten lasten edunvalvojan sijainen oli pyytänyt hakemuksen käsittelyn keskeyttämistä lupahakemuksen kohteena olleen asiakirjan korjaamiseksi. Lesken edunvalvojaa oli tämän johdosta kuultu ja pyydetty täydentämään hakemustaan, mikäli hän hyväksyi muutetun asiakirjan myös oman hakemuksensa pohjaksi. Myös alaikäisten lasten edunvalvojaan oli oltu yhteydessä ja pyydetty häntä toimittamaan lisäselvitystä. Kaikki pyydetty täydennykset oli erinäisten lisävaiheiden jälkeen saatu lopulta 12.5.2006, ja päätös asiassa oli tehty samana päivänä.

Käsitykseni mukaan maistraatti oli koko asian vireilläoloajan pyrkinyt aktiivisesti edistämään sen saattamista päätökseen. Ottaen huomioon asian laatu ja sen vaatimat toimenpiteet katson, ettei siinä ollut laiminlyöty noudattaa asian viivytyksettömän käsittelyn vaatimusta. Tämän vuoksi kantelu ei tältä osin johtanut toimenpiteisiin.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.1 esittämäni käsityksen silloisen Raahen maistraatin menettelyn virheellisyydestä sen tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän Pohjois-Pohjanmaan maistraatin päällikölle jäljennöksen tästä päätöksestäni edelleen Raahen yksikön tietoon saatettavaksi.